

KUNSTEN

[K] BOZAR LXXX. 80 JAAR PALEIS VOOR SCHONE KUNSTEN IN BRUSSEL

Naar aanleiding van de tachtigste verjaardag van het Brusselse Paleis voor Schone Kunsten publiceerde uitgeverij Lannoo het rijkelijk geïllustreerde jubileumboek *BOZAR LXXX*. Veel meer dan een salontafelboek ambieert deze lijvige, drietalige catalogus een naslagwerk te zijn dat tevens de geschiedenis vertelt van de kunsttempel. Het boek beschikt over een omvangrijk namenregister en het volledige overzicht van tentoonstellingen die in het Paleis plaatsvonden, vanaf de oprichting in 1928 tot op de dag van vandaag. De teneur van het boek is verrassend nuchter; het is geen grote lofzang geworden aan het eigen adres, een ongewenste bijwerking waar dit soort initiatieven soms aanleiding toe geven. De feestelijke verjaardag en de daaraan gekoppelde publicatie werden aangegrepen om de balans op te maken, waarbij fouten uit het verleden niet met de mantel der liefde werden toegedekt.

Het Paleis is er de laatste jaren op miraculeuze wijze in geslaagd zijn stoffige imago af te schudden, wat zich vertaalde in een verdubbeling van het aantal bezoekers tot 1 miljoen in 2006. De instelling — die steeds geijverd heeft om diverse kunstvormen samen te brengen onder één dak — hoopt daarbij de oorspronkelijke dynamiek van de beginperiode terug

te vinden. En het moet gezegd, het gastenboek van het Paleis oogt indrukwekkend, met voorstellingen van Les Ballets Russes, een CIAM-conferentie, een pianoconcert van Prokofjev, Cocteau die in zijn eigen *Orphée* speelde, Stravinsky die er optrad, de eerste internationale tentoonstelling over surrealisme in 1933, jazzconcerten van Louis Armstrong en Duke Ellington en filmvoorstellingen door Polanski en Scorsese. Het Paleis was door zijn brede programmering en overschrijdende aanpak aanvankelijk dan ook een voorloper in het internationale culturele landschap, hoewel het die pioniersfunctie niet wist te behouden.

De glansrol in het verhaal is weggelegd voor het gebouw zelf, dit “miskende meesterwerk” (p. 340) van Victor Horta waar — terecht — maar liefst twee van de acht bijdragen in dit boek aan gewijd worden. De heterogene stijl van het gebouw (art deco, Maya-invloeden) vormt de architecturale vertaling van de veelzijdige programmering van het Paleis. Het gebouw, gelegen op een ondankbaar terrein en onderhevig aan talrijke beperkingen, vormt een bufferzone tussen de achttiende-eeuwse, classicistische bovenstad en de middeleeuwse benedenstad. Door de succesvolle inplanting ervan in het stedelijke weefsel, lijkt het wel een stad in een stad, een indruk die versterkt wordt door “de aaneenschakeling van gangen, trappen en ruimtes

die via acht toegangen aansluiting vinden in de omgevende, stedelijke structuur.” (p. 334)

De kunsttempel beschikte in een vroeg stadium al over winkelruimtes, een autonoom restaurant en een patisserie, wat Steven Jacobs — in de geest van Rem Koolhaas — aanzet tot de vergelijking met de *shopping mall*. Het feit dat die vergelijking — vandaag de dag eerder schering en inslag in de museumarchitectuur — al vanaf de begindagen toepasselijk was op het Paleis, illustreert hoe vooruitstrevend het concept was voor die periode.

Het Paleis is steeds een huis geweest met verschillende kamers, waar plaats was voor beeldende kunst, theater, jazz, klassieke muziek, architectuur en films in het Filmmuseum, dat ondanks zijn onafhankelijk statuut ook deel uitmaakt van het museumcomplex. De artistieke werking van de diverse disciplines werd verzorgd door veertien aangesloten verenigingen. Hoewel deze formule aanvankelijk goed functioneerde en het Paleis vrijwaarde van financiële problemen, leidde dit geleidelijk aan tot versplintering, waarbij diverse in het huis gevestigde verenigingen elkaar niet eens kenden. Die fragmentering had bovendien nefaste gevolgen voor het gebouw, dat werd aangepast voor geïmproviseerde ruimtes van de verenigingen. De manier waarop met de oorspronkelijke architectuur werd omgesprongen, is kenmerkend voor het notoire

gebrek aan respect dat de Belg heeft voor zijn erfgoed. Het verhaal van het paleis kan trouwens niet losgekoppeld worden van de bredere, Belgische geschiedenis. Hoewel de Vlamingen voor de Tweede Wereldoorlog ondervertegenwoordigd waren (in de zestienkoppige raad van bestuur zat slechts één Vlaming), werd steeds meer gestreefd naar een linguïstisch evenwicht. Het Paleis — vandaag een van de weinige federale culturele instellingen in België — ziet sindsdien nauwlettend toe op het communautaire evenwicht, zowel wat communicatie als programmering betreft.

Ook de woelige periode van mei '68 ging niet aan het PSK voorbij, toen de instelling onder aansporing van kunstenaars als Marcel Broodthaers en Serge Creuz werd bezet. Door haar dominante rol en symboolwaarde voor het oubollige “Belgique à papa” was het Paleis het uitgelezen mikpunt. Door de bezetting werd de Grote Beeldenzaal achteraf getransformeerd tot een ruimte die meer openstond voor debat en animatie. Ondanks die symbolische geste dommelde het Paleis in die jaren in tot een slapende reus, een imago dat het nog lang met zich zou meedragen.

Een breekpunt voor de geschiedenis van het huis was 2002, toen de bevlogen Paul Dujardin aan het roer kwam te staan. Die wilde in de eerste plaats het gebouw in zijn oorspronkelijke luister herstellen en



Affiches voor “Bozar” in het Paleis voor Schone Kunsten in Brussel, vlak na de naamsverandering in 2003.

opnieuw een sterk en gevarieerd programma aanbieden. De geïmproviseerde kantoren verhuisden naar de overkant van de straat, er werd een communicatieteam uit de grond gestampt, en de hoogdravende titel “Paleis voor Schone Kunsten” werd omgedoopt tot het ietwat hippere BOZAR. Met de “rebranding” van het huis werd met succes geaasd op een jonger doelpubliek. Dujardin, die naast kunstgeschiedenis niet toevallig ook marketing gestudeerd heeft, is er in korte tijd in geslaagd van het Paleis weer een aantrekkelijke en solvabele instelling te maken.

Ondanks de positieve resultaten blijft een van de terugkerende punten van kritiek het gebrek aan durf wat de programmering betreft. Daarbij mag echter niet vergeten worden dat het Paleis al vanaf zijn ontstaan de taak had om zich op een zeer divers publiek te richten. Evenementen voor een groot publiek worden dan ook afgewisseld met een programmering die toegespitst is op een gespecialiseerd doelpubliek. Zo trekken bijvoorbeeld concerten voor elektronische muziek of zeer

gedegen tentoonstellingen over architectuur en stedenbouw eerder een nichepubliek aan. Het uitgebreide overzicht van tentoonstellingen en de talrijke illustraties in het boek bieden de lezer de mogelijkheid om zelf te beoordelen of het Paleis al dan niet geslaagd is in zijn opzet.

SAM STEVERLYNCK

Bozar LXXX, Lannoo, Tielit, 2008, 544 p.
Zie www.bozar.be en www.8ozar.be.